

Opinia nr 6/2018

Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Kielcach

z dnia 30 lipca 2018 roku

w sprawie: utrzymania systemu potwierdzenia kwalifikacji zawodowych prowadzonego dla młodocianych pracowników przez Izby Rzemieślnicze poparta przez stronę pracowników, stronę pracodawców oraz stronę samorządową WRDS w Kielcach.

W związku z proponowaną zmianą w zakresie przeprowadzania egzaminów czeladniczych dla młodocianych pracowników polegającą na realizacji części pisemnej egzaminu przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w szkole, a w części praktycznej przed Komisją Izby Rzemieślniczej z udziałem egzaminatora Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Kielcach na podstawie art. 50, ust. 1 i 2 w związku z art. 42, ust.1, pkt 1 lit. a ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1240), wnioskuje do Rady Dialogu Społecznego oraz Pana Mateusza Morawieckiego - Prezesa Rady Ministrów i Pani Anny Zalewskiej - Minister Edukacji Narodowej, o podjęcie działań mających na celu utrzymanie systemu potwierdzenia kwalifikacji zawodowych prowadzonego dla młodocianych pracowników przed Komisjami Egzaminacyjnymi Izb Rzemieślniczych i pozostawienie całości egzaminu czeladniczego w gestii Komisji Egzaminacyjnych powoływanych przez Izby Rzemieślnicze z uwzględnieniem wprowadzenia niezbędnych zmian.

Jednocześnie Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Kielcach wyraża uznanie dla działalności Izby Rzemieślników i Przedsiębiorców w Kielcach oraz rzemieślników z terenu województwa, zrzeszonych w Cechach. W szczególności za trud podejmowany w zakresie działalności oświatowej w zakresie praktycznego przygotowania zawodowego młodocianych pracowników oraz potwierdzenia kwalifikacji zawodowych przed komisjami egzaminacyjnymi Izb Rzemieślniczych.

Świętokrzyskie jest regionem w którym potencjał mikro, małych i średnich przedsiębiorstw pozostaje siłą napędową jego gospodarki. Dlatego tak istotne znaczenie, obok innowacji, ma kształcenie na potrzeby firm rzemieślniczych zaspokajających wiele ważnych potrzeb mieszkańców.

UZASADNIENIE

Potencjał i zaangażowanie rzemiosła w kształcenie zawodowe i potwierdzanie kwalifikacji zawodowych w Polsce

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oparta jest na budowaniu nowoczesnej gospodarki opartej na dwóch filarach: innowacyjnym przemyśle i szybko rozwijających się mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach. Aby oba te filary funkcjonowały prawidłowo należy prócz niezbędnej technologii dostarczać również kwalifikowane kadry.

Przedsiębiorcy - rzemieślnicy prowadzący mikro, małe i średnie firmy od zawsze angażowali się w przygotowanie zawodowe młodzieży i dorosłych oraz proces potwierdzania kwalifikacji zawodowych. Budowana przez lata struktura organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła, na czele której stoi Związek Rzemiosła Polskiego, zrzeszający izby rzemieślnicze, dalej cechy oraz przedsiębiorców-rzemieślników, tworzy sprawnie funkcjonujący organizm zajmujący się przygotowaniem zawodowym w systemie dualnym oraz potwierdzaniem kwalifikacji zawodowych poprzez nadawanie tytułów mistrza i czeladnika w zawodach rzemieślniczych.

Proces potwierdzania kwalifikacji zawodowych prowadzony przez izby rzemieślnicze kształtował się od odzyskania przez Polskę niepodległości. Niektóre izby już w 1919 r. przekształciły się z niemieckich izb rzemieślniczych na izby polskie i rozpoczęły proces przeprowadzania egzaminów mistrzowskich i czeladniczych w naszym kraju. Izba Rzemieślników i Przedsiębiorców w Kielcach powstała w 1929 roku i od tego czasu nadała kwalifikacje czeladnicze ok. 128 tys. osób, a mistrzowski niespełna 41 tys. W okresie transformacji gospodarczej w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, przy zapaści przyzakładowego szkolnictwa zawodowego, organizacje rzemiosła poprzez szkolenie i potwierdzanie kwalifikacji zawodowych dyplomami mistrzowskimi i świadectwami czeladniczymi jako jedyne zapewniały wykwalifikowane kadry dla gospodarki narodowej..

Zaangażowanie organizacji rzemiosła w te działania daje możliwość zdobycia zawodu i uzyskania kwalifikacji zawodowych w 132 profesjach, w tym w ponad 50 zawodach funkcjonujących w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Ważnym elementem działalności organizacji, uzupełniającym ofertę edukacyjną proponowaną przez szkoły zawodowe, jest oferowanie nauki i nabycia kwalifikacji zawodowych w tzw. zawodach pozaszkolnych, funkcjonujących w klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy. Dzięki temu tylko egzaminy czeladnicze i mistrzowskie oferowane przez izby rzemieślnicze umożliwiają zdobycie kwalifikacji zarówno w popularnych zawodach rzemieślniczych, jak m. in.: fryzjer, mechanik pojazdów samochodowych, murarz-tylnik, elektryk, stolarz oraz unikatowych często o charakterze artystycznym, np. takich jak: kominiarz, sztukator, rzeźbiarz w drewnie.

Potencjał rzemiosła to także (dane na Polskę):

- ponad 23 tys. osób, które w 2017 r. uzyskały świadectwa czeladnicze,
- ponad 2,5 tys. osób, które w 2017 r. uzyskały dyplomy mistrzowskie,

- ponad 8 tys. wysokiej klasy fachowców, zaangażowanych w proces potwierdzania kwalifikacji zawodowych,
- 40 rzemieślniczych szkół zawodowych, w których doksztalają się młodociani pracownicy w ramach dualnego modelu kształcenia,
- aktywny udział w tworzeniu Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji poprzez włączanie do niego kwalifikacji czeladnika i mistrza,
- cyfryzacja egzaminów czeladniczych i mistrzowskich (w tym egzamin on-line) dzięki platformie EWR (Egzaminy w rzemiośle) zbudowanej w ramach projektu pozakonkursowego „Nowa jakość zawodowych egzaminów w rzemiośle” z udziałem środków EFS,
- baza lokalowa obejmująca wszystkie województwa,
- wypracowane i uaktualniane, z zastosowaniem obowiązujących standardów jakościowych i prawnych, materiały niezbędne do przeprowadzania egzaminów czeladniczych i mistrzowskich,
- przygotowana kompetentna i stale doskonaląca się kadra izb rzemieślniczych, obsługująca procesy walidacji i certyfikacji kwalifikacji czeladnika i mistrza,
- ciągłe doskonalenie procesu organizacyjnego egzaminów poprzez wypracowywanie i dostarczanie różnych narzędzi zapewniania ich jakości.

Dzięki wypracowanemu przez lata systemowi potwierdzania kwalifikacji zawodowych, rzemiosło daje gospodarce wysoko wykwalifikowanych pracowników, przyczyniając się do zapewnienia bogatej oferty usług świadczonych obywatelom kraju i zagranicy. To dzięki dobrze funkcjonującemu w Polsce rzemiosłu mamy nadal fachowców w szerokiej gamie zawodów.

Przedsiębiorcy-rzemieślnicy realizujący przygotowanie zawodowe w woj. świętokrzyskim na tle kraju (opracowanie własne na podstawie informacji oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego).

Liczba zakładów szkolących w Polsce:

2017 r. – 23092

Liczba zakładów szkolących w województwie:

2012 r. – 563

2013 r. – 488

2014 r. – 498

2015 r. – 485

2016 r. – 500

2017 r. – 484

Młodociani pracownicy zatrudnieni w dualnym przygotowaniu zawodowym w rzemiośle w izbach rzemieślniczych Polski to ponad 64,4 tys. młodocianych pracowników - stan na dzień 31.12.2017 r., na podstawie informacji oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego.

Liczba uczniów pobierających naukę zawodu w województwie:

2012 r. – 1852
2013 r. – 1756
2014 r. – 1728
2015 r. – 1567
2016 r. – 1590
2017 r. – 1494

Liczba egzaminów czeladniczych w kolejnych latach w województwie:

2012 r. – 784
2013 r. – 917
2014 r. – 700
2015 r. – 895
2016 r. – 671
2017 r. – 551

Najczęściej wybieranym zawodem w rzemieślniczej edukacji zawodowej jest fryzjer. Zawód ten rokrocznie w województwie opolskim wybiera około 200 uczniów. Kolejnym zawodem pod względem ilości adeptów jest mechanik pojazdów samochodowych, utrzymujący się na poziomie około 150 uczniów. Na trzecim miejscu uplasowały się zawody budowlane takie jak monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie. Pomimo, że najpopularniejszym zawodem wśród młodzieży wybierającej rzemieślniczą ścieżkę kształcenia jest zawód fryzjer to nadal znajduje się na liście zawodów deficytowych w województwie wskazanym w „Barometrze zawodów 2018”.

Proponowane przez MEN zmiany w zakresie przeprowadzania egzaminów czeladniczych dla młodocianych pracowników

Zaproponowana przez resort edukacji podczas Kongresu Powiatów we Wrocławiu w dniu 6.04.2018 r. zmiana w zakresie przeprowadzania egzaminów czeladniczych dla młodocianych pracowników polegająca na realizacji części pisemnej egzaminu przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w szkole, a w części praktycznej przed komisją izby rzemieślniczej z udziałem egzaminatora Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, niszczy formułę egzaminu, deprecjonując egzaminy przeprowadzane przez izby rzemieślnicze i nadawane dokumenty – świadectwa czeladnicze i dyplomy mistrzowskie.

Przez lata zasady realizacji nauki i egzaminowania w rzemiośle zmieniały się, zawsze nadążając za

zmianami gospodarczymi. Nigdy jednak żadna zmiana nie burzyła istoty egzaminu i nie wprowadzała innego organizatora tego procesu. Rzemieślnicy – mistrzowie szkolący uczą nie tylko praktycznych umiejętności zawodowych w naturalnych warunkach pracy, lecz przygotowują kompleksowo do funkcjonowania na rynku pracy, przekazując wiedzę ogólną i zawodową oraz kształtując kompetencje społeczne uczniów. Dlatego w pełni uzasadniony jest udział Przedsiębiorców-rzemieślników w kompleksowej ocenie wiedzy, kompetencji i umiejętności podczas obu etapów egzaminu – zarówno teoretycznego, jak i praktycznego. Podobny model kształcenia i potwierdzania kwalifikacji zawodowych realizowany jest z sukcesem w Europie, głównie w państwach niemieckojęzycznych, tj. w Niemczech i Austrii, ale również w Danii oraz Norwegii. Z tego względu niezrozumiałe jest rujnowanie dorobku polskiej organizacji rzemiosła w zakresie potwierdzania kwalifikacji zawodowych. Rzemiosło jest otwarte na zmiany i modyfikację egzaminu zmierzającą do większej transparentności. Nie godzimy się natomiast na zmiany deprecjonujące rolę izb rzemieślniczych w tym procesie oraz obniżenie pozycji świadectw czeladniczych i dyplomów mistrzowskich. Stanowią one podstawę do zatrudnienia i pełnienia określonych zadań zawodowych w kraju i zagranicą. Pozycja ta była budowana przez lata i nie może być niszczone pod wpływem zakładanej koncepcji.

Jesteśmy przeciwko zdawaniu części pisemnej egzaminu czeladniczego przed OKE i łączenia z tym faktem wprowadzenia nowych zasad wypłaty dofinansowania kosztów kształcenia, jako jedyny jego warunek przedstawienia zaświadczenia OKE o zdaniu części pisemnej egzaminu zawodowego OKE. Czyżby to miało znaczyć, że nie jest to egzamin składany przed komisją egzaminacyjną izby rzemieślniczej? A może znów wracamy do czasów kiedy to mieliśmy świetnych murarzy, glazurników, ale tylko w teorii? Merytorycznie jest to również wątpliwe z punktu widzenia ponoszenia kosztów egzaminu, gdyż obecnie odbywa się on bez obciążania budżetu Państwa. Nie do przyjęcia jest możliwość uzyskania dofinansowania po zdaniu tylko części pisemnej egzaminu, gdyż jest to nie związane z nakładem pracy mistrza szkolącego włożonego w szczególności w kształcenie praktyczne. Proponowane rozwiązanie nie będzie motywowało zarówno mistrza szkolącego, jak i ucznia. Dofinansowanie kosztów kształcenia stanowi częściowy zwrot kosztów poniesionych przez pracodawcę w związku z realizacją programu praktycznej nauki zawodu – w przypadku młodocianych pracowników koszty te w całości ponosi pracodawca. Czy proponowane rozwiązanie dotyczące wypłaty dofinansowania ma oznaczać, że część teoretyczna, a nie część praktyczna egzaminu jest istotą oceny efektów uczenia się i uzyskania kwalifikacji czeladnika w określonym zawodzie?

Konsekwencje zaproponowanych przez MEN zmian w zakresie przeprowadzania egzaminów czeladniczych dla młodocianych pracowników

Podzielenie egzaminu czeladniczego pomiędzy dwóch organizatorów, wypacza istotę egzaminu. Koncepcja ta budzi wątpliwości zarówno formalno-organizacyjne, jak i merytoryczne. Nie wpisuje się również w całość działań, które aktualnie prowadzone są przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym

Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2016 r., poz. 64) określa, iż całym procesem walidacji i certyfikowania kwalifikacji zajmuje się jedna instytucja certyfikująca, która uzyskała stosowne upoważnienie. Takie podejście gwarantuje jakość nadawanej kwalifikacji i nakłada określone zobowiązania na instytucję przeprowadzającą egzamin. Wobec tytułu czeladnika i mistrza w zawodzie ustawowo uprawnienia do walidacji i certyfikowania mają izby rzemieślnicze. W związku z powyższym podzielenie egzaminu czeladniczego w odniesieniu do młodocianych pracowników na dwóch organizatorów (dwie instytucje egzaminujące) **jest sprzeczne** z założeniami funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji oraz zapisami w/w Ustawy.

Dodatkowo trzeba mieć również na uwadze fakt, iż podejście to jest niezgodne również z wytyczonym kierunkiem dotyczącym stosowania jednolitych procedur w zakresie sprawdzania efektów uczenia się podczas procesu walidacji i certyfikacji. Wprowadzenie dwóch form organizacji egzaminu czeladniczego – jednej dla młodocianych pracowników realizujących teoretyczne przygotowanie zawodowe w szkole oraz drugiej formy dla pozostałych grup kandydatów na egzamin (którzy efekty uczenia się osiągnęli w drodze szkolenia nieformalnego i pozaszkolnego) - spowoduje stosowanie dwóch różnych procedur do nadawania tej samej kwalifikacji (świadczenia czeladniczego). Egzaminy w izbach rzemieślniczych i Okręgowych Komisjach Egzaminacyjnych mają odmienną strukturę (egzamin czeladniczy – etap teoretyczny składający się z części ustnej i pisemnej oraz etap praktyczny, egzamin przed OKE – część pisemna i część praktyczna), inny system oceniania (egzamin czeladniczy – ocena, egzamin w OKE – punkty procentowe), inne ramy czasowe w zakresie przebiegu egzaminu. W związku z powyższym nie jest możliwa implementacja części pisemnej przeprowadzonej przez OKE do procesu walidacji prowadzonej przez izbę rzemieślniczą.

Istotną wartością egzaminu czeladniczego jest etap praktyczny realizowany w czasie od 120 minut do 24 godzin w ciągu 3 dni. Czas przebiegu jest uzależniony od specyfiki zawodu i wyznaczonych zadań egzaminacyjnych. Zdecydowana większość egzaminów praktycznych odbywa się w firmach rzemieślniczych, co umożliwia realizację egzaminu w naturalnych warunkach pracy, gdzie zdający spotyka się z sytuacjami problemowymi, które rozwiązuje podczas przebiegu egzaminu. Taka formuła egzaminu pozwala bardzo dobrze sprawdzić umiejętności i stwierdzić przydatność do wykonywania zawodu. Realizacja etapu praktycznego egzaminu w połączeniu z etapem teoretycznym, który odbywa się poprzez sprawdzenie wiedzy i umiejętności w trakcie części pisemnej i ustnej egzaminu, upoważnia izbę rzemieślniczą (instytucję certyfikującą) do nadania kwalifikacji. **Izba rzemieślnicza nie może nadawać kwalifikacji (potwierdzać posiadanie określonego zbioru wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) bez realizacji całego procesu walidacji.**

Wobec powyższego jesteśmy zdumieni i czujemy się dotknięci planowanymi działaniami zmierzającymi do ograniczenia uprawnień egzaminacyjnych izb rzemieślniczych. Nasze środowisko jest najbardziej aktywnym i doświadczonym przedstawicielem pracodawców w obszarze kształcenia zawodowego w kraju. Pojęcie „dualnego systemu kształcenia” znalazło po raz pierwszy miejsce w ustawodawstwie polskim w znowelizowanej w 2015 r. Ustawie o rzemiośle (Dz. U. z 2015 r., poz. 1782). Dla organizacji ta regulacja stanowi w istocie potwierdzenie stanu faktycznego odzwierciedlającego charakter kształcenia zawo-

dowego młodocianych pracowników w rzemiośle, które od początku swego funkcjonowania ma charakter dualny.

Sądziliśmy, że resort edukacji nadal będzie naszym partnerem w kształtowaniu szeroko rozumianej tematyki oświatowej, a tymczasem okazuje się podejmuje działania, które w konsekwencji mogą zniweczyć dorobek i doświadczenie rzemiosła w zakresie edukacji zawodowej.

Propozycje rzemiosła umożliwiające zwiększenie spójności systemu walidacji kwalifikacji

Rzeczywiste zwiększenie oceny rynkowej oraz transparentności egzaminów mistrzowskich i czeladniczych jest możliwe poprzez umożliwienie realizacji obowiązku przekazywania i przetwarzania danych dziedzinowych ucznia w związku z egzaminami czeladniczymi i mistrzowskimi do systemu informacji oświatowej na podstawie postanowień Ustawy z 14 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej. Zapisy Ustawy o systemie informacji oświatowej dają możliwość przedstawicielom resortu edukacji oceny skuteczności i efektywności egzaminów przeprowadzanych przez izby rzemieślnicze oraz nadzorowanie tego procesu. Obecnie mimo chęci realizacji ustawowego obowiązku, izby rzemieślnicze nie mogą skutecznie przekazywać danych, gdyż system informacji oświatowej nie zawiera funkcjonalności umożliwiających wykonanie tego zadania. Zważywszy na powyższe okoliczności zgadzamy się ze stanowiskiem Związku Rzemiosła Polskiego, by do osiągnięcia przez SIO pełnej sprawności w tym zakresie, wprowadzić obowiązek dla izb rzemieślniczych w zakresie przekazywania niezbędnych informacji o egzaminach bezpośrednio do szkół.

Bardzo nam zależy, by system informacji oświatowej funkcjonował prawidłowo, gdyż jego istnienie uwidoczni faktyczne efekty kształcenia i wyniki procesu walidacji prowadzonego przez izby rzemieślnicze. Obecnie wadliwość systemu powoduje, że 25 tys. uczniów zdających rocznie egzaminy czeladnicze na terenie całego kraju nie jest wykazanych w systemie, co sprawia, że Ministerstwo Edukacji Narodowej nie ma w tej kwestii wystarczających danych. Nasuwa się pytanie, czy ów stan – przez nas niezawiniony – jest w jakimś sensie inspiracją do planowanych zmian?

Ministerstwo Edukacji Narodowej w dniu 26.06.2018 r. upubliczniło projekt ustawy o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, w którym wprost odnosi się do zmian w ustawie o rzemiośle w zakresie egzaminów przeprowadzanych przez izby rzemieślnicze. Wskazuje jednocześnie na konieczność uregulowania zasad tego egzaminowania w rozporządzeniu właściwego ministra (czyt. MEN). Rozumiemy, że MEN czuje się współodpowiedzialne za jakość egzaminów czeladniczych i mistrzowskich, ale w obecnym stanie prawnym też istnieje możliwość **uczestniczenia przedstawicieli MEN w posiedzeniach zespołów egzaminacyjnych w charakterze obserwatorów**. Zgodnie z § 23. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz.U. z 2017 r., poz. 89 z późn.): „w czasie egzaminu oraz podczas posiedzeń zespołu egzaminującego mogą być obecni, w charakterze obserwatorów delegowani przedstawiciele ministra właściwego do spraw oświaty i wycho-

wania oraz Związku Rzemiosła Polskiego”. Jednak przedstawiciele MEN nigdy nie uczestniczyli w pracach zespołów egzaminacyjnych, co odbieramy jako wyraz zaufania do prac komisji egzaminacyjnych funkcjonujących w izbach rzemieślniczych. W tej sytuacji proponujemy skorzystać z dobrodziejstwa przepisów prawa, które Pani Minister wprowadziła, i które stwarza podstawy sprawowania nadzoru nad procesem egzaminacyjnym. Wskazaniem byłoby zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie po przyjrzeniu się pracom posiedzeń zespołów egzaminacyjnych, zamiast wprowadzać zmiany bez wyczerpania instrumentów prawnych przewidzianych w cytowanym Rozporządzeniu.

W związku z powyższym zwracamy się z uprzejmą prośbą o wsparcie i pomoc w utrzymaniu systemu potwierdzania kwalifikacji zawodowych prowadzonego dla młodocianych pracowników przez izby rzemieślnicze. Liczymy na zrozumienie i przychylne podejście do naszej argumentacji. Deklarujemy wolę współpracy, w tym również w szerokim kontekście celów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Elżbieta Drogosz

Przewodnicząca

Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego
w Kielcach